

Ion GAGIM,
doctor habilitat, profesor universitar,
Maestru în Arte,
rectorul Universității de Stat "Alec Russo" din Bălți
(Discurs, Asamblăa AȘM, 12.06.2017)

Onorat Prezidium, distins public, stimați colegi.

"Necunoscute sunt căile Domnului", se zice. Eu cred că noi, ca oameni de știință, am putea parafraza în felul următor această frază: "Necunoscute sunt căile Universului". Pentru că Universul a hotărât să facă un lucru fără ca să ne întrebe pe noi – el a început să-și accelereze viteza. Nu știm, l-am întrebat Universul pe Dumnezeu ca să-i permită acest lucru sau nu, dar ei, probabil, s-au înțeles acolo sus împreună. Pentru că omul azi nu are timp nici pentru rugăciuni. Universul a pornit să devine un fel de kolaizer. Și iată că în spiritul lui, a hotărât și omul să construiască kolaizerul său, cel de la Geneva, ca să accelereze la viteze de neimaginat particulele materiei. Dar planeta noastră Pământ este inclusă deja în kolaizerul universal. Iar Republica Moldova, fiind o particulă mică pe harta lumii, se vede că cu cea mai mare viteză se rotește în acest kolaizer, rămânând total "amețită". Pentru că e cam "amețită" viața noastră de azi, după cum vedem.

Aceasta - ca o introducere.

Acuma vreau să explic de ce m-am înscris pentru dezbateri. M-am înscris ca să reamintesc că noi existăm, cei din afara Chișinăului. Căci există Chișinăul, și există "restul". "Restul" suntem noi, cei din afara Chișinăului. Și de ce remarc că vreau să se știe că mai existăm? Pentru că aproape nimeni nu ne prea calcă pragul în ultimul timp. Chișinăul este preocupat de ale lui. Se vorbea despre decentralizare. Nu se prea vede ea la orizont. Iar dacă mai vine cineva pe la noi, vine în special cu controale. Ne descurcăm cum putem. Și ne descurcăm nu chiar rău, uneori.

Astăzi universitățile nu mai pot exista fără domeniul cercetare - lucrul absolut clar. Cândva ele se țineau în special pe activitatea didactică, educațională – pregătirea de specialiști în diferite domenii. Astăzi doar cu acest domeniu nu supraviețuim. Studenți avem tot mai puțini, din cauza micșorării numărului de tineri în R. Moldova. Cauzele sunt diferite, dar un număr nu prea mare de absolvenți ai liceelor anul acesta va trebui să candideze la cele circa 30 de universități. Dar mulți din ei pleacă peste hotare. Universitățile trebuie să-și deschidă larg ușile pentru cercetare.

Noi, la Universitatea din Bălți, suntem în procesul de creare a unui Centru de dezvoltare, inovare și transfer tehnologic în 2 blocuri noi de studii cu o suprafață totală de cca 6000 de metri pătrați. Aici vor fi concentrate toate laboratoarele științifice cu infrastructura respectivă, Incubatorul de Inovare, Biroul de proprietate intelectuală, spații coorhging. Tot aici intenționăm să inițiem peste 10 start-opuri, dotând totul cu utilaj tehnologic performant. Bani vin dintr-un proiect pe care l-am câștigat din prima tranșă a Fondului Național de Dezvoltare Regională, în continuarea strategiei de dezvoltare Nord la nivel local a municipiului Bălți pe prioritatea Dezvoltarea Economică Sustenabilă. Proiectul este susținut financiar și de Programul de Competitivitate Moldova în cadrul USAID. Totodată are loc inițierea unui proiect-soft cu Agenția Cehă de Dezvoltare etc.

Avem și alte priorități la nord. Una din ele este colaborarea de mai mulți ani cu AȘM prin intermediul Filialei Bălți a Academiei, amplasată în Universitatea noastră și cu care realizăm activități în comun. Tot la Bălți avem cunoscutul Institut "Selecția" cu care suntem în strânsă colaborare, pregătind împreună specialiști în domeniul respectiv. În cadrul Universității, la fel, am inițiat fondarea Grădinii Botanice, cu ajutorul direct al conducerii Academiei de Științe, al Grădinii Botanice (Institut) a AȘM, a Primăriei municipiului Bălți. Trebuie să remarcăm că în regiunea de nord există un important potențial intelectual, științific. Dar ne dorim mai mult

sprijin, atenție și ajutor din partea instituțiilor statului. De susținere financiară nici nu mai vorbim.

Totodată, în discursul meu, vreau să mă refer la o altă problemă care, cred, este de o importanță fundamentală. Astăzi, la ședința Asambleei, în rapoartele coordonatorilor secțiilor de științe, în alte discursuri, au fost formulate și dezbătute diferite probleme - cu caracter practic, cu caracter fundamental. Dar totuși, cred, cea mai fundamentală problemă a rămas în afara atenției (cu toate că a răsunat, sub un anumit aspect, în discursul dlui academician Teodor Furdui). E vorba de problema Omului, iar, la concret, de domeniul științelor umanistice.

Iată cum se întâmplă. Atunci când este vorba de științele exacte, reale, agricole, ca rezultat al cercetărilor se cere a fi prezentat un produs real: un aparat, un mecanism, un soi de grâu, o specie de iepuri etc., dar nu doar textele scrise despre aceste lucruri sub formă de articole, monografii etc. Și dacă produsul respectiv nu este prezentat, se cere socoteală, se sustrage finanțarea etc. Care e ”produsul” final, adică ce se cere a fi ”pus pe masă” în situația științelor umanistice? Cartea, textul, manualul, dicționarul etc. Însă ”produsul final” în cazul științelor umanistice trebuie să fie omul, nu doar cartea despre om. Pentru că în cazul grâului nu se cere doar cartea despre grâu, ci grâul însuși. Cartea despre grâu nu poate fi mâncată.

Cum schimbă condiția ”umană” a omului cercetările efectuate în domeniul științelor umanistice? Schimbă ele calitatea omului nostru - el devine mai bun, mai fericit, mai optimist, societatea devine mai împlinită etc.? Iar dacă nu se întâmplă așa ceva (dar nu se întâmplă) se cere, oare, ”socoteală” de la rezultatul cercetărilor? Nu. Dimpotrivă, observăm în societate deznădejde, disperare în creștere, lipsă de optimism etc. Dar cercetările merg înainte ! Însă merg în gol.

Eu aș propune să fie înființat un Minister al Optimismului – de aceasta ar avea nevoie omul nostru.

Științele exacte, științele medicale au grijă de condiția și de sănătatea fizică a omului, de corpul lui. Și ne închinăm în fața specialiștilor din aceste domenii. Dar cum stăm cu condiția interioară a omului, adică cu sufletul lui? Dar mai ales cum stăm cu mintea lui, pentru că toate pornesc de la minte, după cum zice omul simplu, și înaintea oricărui lucru făcut merge mintea – de la conducerea și dezvoltarea societății la fabricarea unui chibrit.

Omul nostru are două adresări fundamentale către Dumnezeu: ”Dă, Doamne, ploaie” și ”Dă, Doamne, minte”. Ploaia se referă la corp, mintea se referă la intelect. Dar, din păcate, noi avem grijă în special de ”pâinea cea de toate zilele” și mai puțin sau aproape deloc nu suntem preocupați de ”mintea ce-a de toate zilele”. De aici și toate problemele noastre, sunt sigur.

De aceea eu propun să fie înființat în cadrul Academiei un **Institut al Omului**, unde să fie cercetat sub aspectele necesare, în spiritul epistemologiei moderne, prin abordări transdisciplinare, holistice, sistemice etc. această ființă enigmatică cu numele de Om. Căci formarea omului este opera operelor pe acest pământ.

Se vorbește în ultimul timp despre existența AȘM, despre viitorul sau ne-viitorul ei. Trebuie ea sau nu ne mai trebuie? E cazul să afirmăm hotărât: o țară, o societate fără Academie de Știință rămâne a fi o țară decapitată. Academia de Științe este creierul societății, este acea instituție care trebuie să asigure existența și dezvoltarea Minții societății, a unei Minți sănătoase. La fel o țară, o societate fără Teatru de Operă și Balet, de exemplu, este o țară ”dezacordată” (de la ”cord” – inimă), o țară dezumanizată. Mintea și inima, corpul și sufletul – ele trebuie să meargă împreună. Aceasta înseamnă adevărata cultură a unui om, a unui neam.

Dar cultura nu este doar teatre, muzee, biblioteci, școli etc., cu toate că de la ele începe. **Cultura este un domeniu mintal**, nu instituțional, **cultura este stare a minții**. Cultura este mentalitate. Deci, mentalitatea noastră, formarea ei într-un stil nou, conform vieții de azi și a spiritului timpului, marcat de accelerarea vitezei Universului – iată care ar fi problema noastră fundamentală, inclusiv problema Academiei de Științe. Căci cine se poate ocupa de astfel de scopuri supreme, în afară de o Academie? Oare scopul primelor academii grecești, de unde se trage civilizația noastră, nu acesta era?

Dacă e să revenim la ideea de început a acestui discurs și să vorbim de "cele veșnice" și de "cele trecătoare", atunci să ne amintim de celebrul dicton latin: "Ars longa, vita brevis". Tradus, parafrazat, în limba noastră, el ar răsună în felul următor: "Stăpânii lumii sunt artiștii, stăpânii vieții sunt economiștii". Doar prietenia fundamentală dintre "artiști" (cei cu "inima") și "econiști (cei cu "corpul") poate asigura fericirea și viața optimistă a unei societăți, a omului în general.

Vă mulțumesc.